

מבט על, גיליון 618, 22 באוקטובר 2014

למה לחשוש מהכרה במדינה פלסטינית?

שמעון שטיין ושלמה ברום

סוגיית ההכרה במדינה פלסטינית שבה ועלתה על סדר היום הבינלאומי. בנאום ההשבעה של ממשלת שוודיה החדשה, הכריז ראש הממשלה סטפן לופבן, איש המפלגה הסוציאל-דמוקרטית, כי בכוונת ארצו להכיר במדינה הפלסטינית. "הקונפליקט של הפלסטינים עם ישראל", ציין, "יכול להיפתר רק על ידי פתרון שתי המדינות, שאליו יוביל משא ומתן שיתנהל בהתאם לחוק הבינלאומי. הדבר מצריך רצון של שתי המדינות להתקיים בשלום אחת לצד השנייה והכרה הדדית. לפיכך, שוודיה בוחרת להכיר במדינה הפלסטינית". הצעת החלטה להכיר במדינה פלסטינית התקבלה גם על ידי הפרלמנט הבריטי, ברוב מוחץ.

דברי ראש ממשלת שוודיה, כמו גם החלטת הפרלמנט הבריטי, גררו גל של תגובות – צפויות, יש לומר. דוברים פלסטיניים בירכו עליהן. דוברי הממשל האמריקאי ציינו, כי הן היו "צעד מוקדם מדי", אך לא שללו אותן באופן מפורש. ישראל הרשמית ביטאה מורת רוח, בין היתר על ידי זימונו של שגריר שוודיה בישראל לשיחת נזיפה. שר החוץ אביגדור ליברמן אף הביע צער על כי ראש הממשלה השוודי מיהר להתבטא בסוגיה הישראלית-פלסטינית עוד בטרם הספיק ללמוד את הנושא. לדברי ליברמן, לו למד את הנושא היה מבין, כי בעשרים השנים האחרונות הפלסטינים הם שהיו מכשול בפני הסדר. "[...] אף צעד של גורם חיצוני לא יהווה תחליף למשא ומתן ישיר בין הצדדים, שיהיה חלק מהסדר כולל של ישראל עם העולם הערבי...". אמר ליברמן והוסיף אמירה השגורה בקרב הצמרת הפוליטית בישראל בעת הזו, כי מוטב שראש ממשלת שוודיה, אם אכן עניינו בנעשה במזרח התיכון, יתמקד בבעיות בוערות יותר באזור.

למעשה, שר החוץ, כמו גם בנימין נתניהו, ראש ממשלת ישראל, מנסים לנצל את התהפוכות במזרח התיכון, ובראש ובראשונה את מתקפת ארגון 'המדינה האסלאמית' – דאע'ש, כדי לקדם הסדרים עם העולם הערבי קודם שיקודם הסדר עם הפלסטינים. לאחר למעלה משתיים עשרה שנים שבהן נדחתה על ידי ישראל יוזמת השלום הערבית, ולמרות שקבלה עקרונית של היוזמה יכולה הייתה לסלול את הדרך לשלום עם העולם הערבי, המנהיגות הישראלית עדיין מניחה שאפשר לקדם יעד זה בלי הכרה במדינה פלסטינית ונקיטת צעדים קונקרטיים להקמתה. ואולם, ספק רב אם המחנה הערבי הסוני הפרגמטי, "המתון", יסכים להיכנס למשא ומתן על הסדרים עם ישראל בלי שיתחיל קודם לכן משא ומתן רציני ותכליתי בין ישראל לפלסטינים. וזאת, על אף המצוקה שבה שרוי המחנה הערבי הפרגמטי והאינטרס שלו בשיתוף פעולה (חשאי) עם ישראל בהתמודדות עם האיום שמציב בפניו האסלאם הרדיקלי. נשיא מצרים, עבד-אל פתח א-סיסי הדגיש לאחרונה עובדה זו, המקשה על מצרים את העמקת הקשרים עם ישראל, למרות היחסים הביטחוניים הקרובים בין שתי המדינות והאינטרסים המשותפים להן בתחומים רבים.

די לעיין בתוכן הנאומים שנשאו לאחרונה ראש הממשלה נתניהו ונשיא הרשות הפלסטינית מחמוד עבאס בעצרת הכללית של האו"ם, כדי להבין, כי הסיכוי לחידוש ההידברות בין ישראל לפלסטינים הינו נמוך ביותר – במקרה הטוב. המשותף לנתניהו ולעבאס הוא ההתמקדות במאמץ להבטיח שקט בחזית הפנימית ובמאמץ מקביל – בחזית הבינלאומית, להטיל את האשמה לקיפאון המדיני על הצד השני וכך להתחמק מהכרעות מדיניות. עבאס מנסה לשוב ולמקד את תשומת הלב הבינלאומית – הממוקדת רובה ככולה בימים אלה באיום דאע'ש – בנושא הפלסטיני ולהטיל את האשם למבוי המדיני הסתום על ישראל תוך שימוש במונחים קשים וצורמים ובאיום לפנות למועצת הביטחון של האו"ם ולגופים בינלאומיים אחרים, כדי לאלצה לשוב לשולחן המשא ומתן. לעומתו, ראש הממשלה נתניהו מנסה ליצור מכנה משותף, ואפילו זיהוי, בין חמאס, חזבאללה ודאע'ש, כדי לדחוק את הנושא הפלסטיני מסדר היום לטובת כינונה של ברית אזורית, שישראל תהיה חלק ממנה, אשר תיאבק באיום המשותף של האסלאם הרדיקלי.

אכן, שני הצדדים אינם מראים סימנים מעודדים אשר לחידוש ההידברות ביניהם. ועדיין, למרות שקשה להעריך האם וכמה מדינות נוספות ילכו בעקבות שוודיה והפרלמנט הבריטי, צפוי, כי מדינות נוספות יכירו במדינה הפלסטינית וכך יגבר הלחץ על ישראל לשוב למשא ומתן שתכליתו מימוש הרעיון.

מכאן השאלה – האם אין מקום גם לחשיבה מחודשת בישראל, אשר לסוגיית ההכרה? האם אין מקום לחדול מן המאמץ, העקר בעליל, המכוון למנוע ממדינות נוספות להכיר במדינה פלסטינית? שמא יש מקום לשקול גם הכרה ישראלית בה? האם, כפי שרבים בישראל חוששים, הכרה בינלאומית במדינה פלסטינית תיתן לגיטימציה לפעולה בינלאומית קונקרטית להקמתה, ללא הסכמה ישראלית ובתנאים שאינם נוחים לישראל?

הרי הכרה במדינה פלסטינית לא תוביל באופן אוטומטי להקמתה – ובפרט לא לקביעת גבולותיה, במצב שישראל שולטת בגדה המערבית. גם לאחר ההצהרה הפלסטינית על הקמת מדינה פלסטינית ב-1988, הכירו בה מדינות רבות. ב-2012 הכירה העצרת הכללית של האו"ם במדינה פלסטינית ברוב גדול. ובכל זאת, לא חל שינוי בסטאטוס קוו בשטחים. לעומת זאת, סביר ששינוי עמדה ישראלי יוציא את הרוח ממפרשי הפלסטינים וימחיש למדינות החשובות לישראל והרלוונטיות לתהליך המדיני, כי ישראל רצינית בתמיכתה בפתרון שתי המדינות ודבקה בעמדה, כי פתרון זה יתממש רק כתוצאה ממשא ומתן בין שני הצדדים. כך, תחסוך ממשלת ישראל בזבז אנרגיה במאבק שרווחיו הידיפלומטיים אינם ניכרים. יצוין, כי בשנת 1999 החליטה ישראל להתייחס באדישות לאיומים הפלסטיניים בדבר כוונה להכריז על הקמת מדינה פלסטינית עצמאית; דווקא התבטאויות ישראליות לגבי היתרונות הגלומים בהכרה ישראלית במדינה פלסטינית גרמו אז לכך שההנהגה הפלסטינית ויתרה על הרעיון.

האינטרסים הביטחוניים שבראש דאגותיה של מדינת ישראל בקשר להקמתה של מדינה פלסטינית, לא ייפגעו כתוצאה מהכרה במדינה הפלסטינית. לעומת זאת, התרחבות המגמה של הכרה בינלאומית בעצמאות פלסטינית מייצרת לחץ לחידוש המשא ומתן בין ישראל לפלסטינים. אם ראש הממשלה נתניהו רציני בתמיכתו במימוש חזון שתי המדינות באמצעות משא ומתן, עליו להיענות בחיוב לקריאות הנשמעות בזירה הבינלאומית לחדש את השיחות. הכרה ישראלית תוכל אף להקל את השיבה לשולחן הדיונים, אלא אם השיקולים העיקריים, המנחים את נתניהו ואת שותפיו לממשלה, הם פוליטיים-פנימיים, ובראשם השאיפה לשמור על שלמותה של הקואליציה.

לסיום, מאז המערכה שהתחוללה בקיץ האחרון בזירת עזה – "צוק איתן" – נשמעו אמירות בדבר הצורך לנצל את תוצאותיה של המכה שניחתה על חמאס, לשינוי מגמה בזירה הישראלית-פלסטינית בין השאר על ידי החזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה. חידוש אחיזתה של הרשות ברצועה אמור להתבטא הן בניהול הנושאים האזרחיים והן בהתחלה של נוכחות ביטחונית מחודשת באזור. זאת, גם אם ברור שחמאס אינו מתכוון לוותר על שליטתו הביטחונית ברצועה. סיכויי הצלחתם של מהלכים בכיוון זה אינם ברורים, אבל די ברור, כי לא יהיה להם כל סיכוי אלא אם ההנהגה הפלסטינית, שמושבה ברמאללה, תוכר כשותף מדיני ואסטרטגי לישראל – הלכה למעשה. ההנהגה הפלסטינית לא תהיה מוכנה לקחת את הסיכונים הגלומים במהלך שרבים סיכוייו להיכשל, אם לא תשתכנע שמדובר במתווה קונקרטית רחב היקף, שתכליתו כינון מדינה פלסטינית. הכרה במדינה פלסטינית יכולה להיות צעד ראשון בכיוון הזה.